

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" דק"ק תולדות אהרן
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תצא תשפ"ו

עמוד הש"ס לשבוע הבעל"ט: סנהדרין לב: - סנהדרין לה:

עיונים והארות בסדר לימוד ושינון 'עמוד היום'

לשלח השבת

וְאֲשִׁמָּם בְּרֵאשִׁיכָם

סיפור נפלא

כיצד נהג הרב כדי לגלות את הגנב

בשבת קודש זו פותחים אלפי לומדי 'עמוד היום' את פרק רביעי בסנהדרין בסדר לימוד הש"ס, בו נלמד שגם "דיני ממונות בדרישה וחקירה", כי אף שאמנם לא כל דין צריך דרישה וחקירה, אבל "אם נראה לדיין שהדין מרובה, צריך דרישה וחקירה להוציא הדין לאמיתו" כנפסק בשו"ע ח"מ סי' ל'. בסיפור שלנו נלמד על סוגי 'דרישה וחקירה' אחרים שאינם מופיעים בגמרא, אלא ממה שנובע מהחכמה והבינה המיוחדת שהקב"ה מכניס בלבות הדיינים כדי להוציא הדין לאמיתו.

|||

אותו היום ערב שבת היה, ואחר חצות היה, והגיע אורח העירה 'שעודין' לשבות את שבתו. חיפש מקום לאכסניא לאכול וללון שם למשך יום השבת הקרובה. יהודים קדושים הם, ומחפשים כיצד להיטיב לאחרני, והפנו אותו לאיזה יהודי, שיוכל להכניס אותו לאש"ל מלא למשך יום השבת.

לאחר שנה מעמל הדרך, סידר את חפציו, ועשה את הכנותיו האחרונות לקראת שבת מלכתא המתקרב ובאה. ביקש מבעל-הבית משחת נעלים לצחצח מעליו לכבוד שבת, וסכין לגווז צפרניו, ואף נשאר לו כחצי שעה לחטוף תנומה קלה לכבוד שבת קודש, וגם לעבור הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום.

ברגעים האחרונים בטרם כניסת השבת, אחרי שסידר לעצמו בגדי שבת קודש, קיים את אזהרת חז"ל חייב אדם למשמש בגדיו בערב שבת, וחשב כדת מה לעשות עם צרור הכסף אשר באמתחתו, שהכיל בקרבו שטרות המדינה ומטבעות רבות, וביחד הגיע לסכום עצום של חמשת אלפים רובל כסף, 5000 רובל, סכום עצום והוא רב מאד לכל היעות, סכום שהצטבר מעסקאות שונות שעמל עליהם האורח במשך חדשים רבים, לשמן נדד הרחק ממקומו ומולדתו ומבני משפחתו היקרים, כדי להרויח את פת לחמו לחם לאכול ובגד ללבוש, וכדי להשיא ילדיו.

לקח איפוא את צרור הכסף, וביקש מבעל-הבית לשמור עליו, להניחם למשמרת בארונות ביתו, במקום משומר, הרחק מעיני הגנבים, עד לצאת השבת. בעל-הבית לקח ממנו את הצרור והחביאו היטב במקום משומר.

השבת עברה עליו בצל בעל האכסניא בהתרוממות רוח, בשמחה וגיל, בתפלות שבת בהתרוממות ובהלהבות, וסעודות שבת כדי המלך בהיותו סמוך על שולחנו, שהגיש לו ממיטב המאכלים שנאפו ונתבשלו בביתו, גם הזמירות שבת ששרו בביתו השרו השראה של קורת רוח עבור האורח הנכבד, ויצא משם שמח וטוב לב.

במוצאי שבת קודש, אחרי שהבידל על הכוס, הזדרז האורח ופנה לבעל הבית להחזיר לו את צרור כספו, כי ממחר הוא לדרכו, ויט הדרך לנגדו.

אולם, לתדהמתו כי רבה היא, בעל האכסניא העמיד לו פנים כתמים המיתמים עם תמימים, כשהוא מתכחש בפרצופו לכל ענין הפקדון... "על איזה צרור כסף אתה מדבר?" - העמיד פניו תם. "איני יודע על מה אתה שואל, לא היו בדברים מעולם", כשהוא זוכה לקבל את התואר - "כופר הכל!!!"

|||

האורח עצמו כבר נפל למבוכה, אחרי שבמשך השבת היה נראה בעל-הבית כאיש הגון למאד, וכיבדו ביותר הכבוד, ונהג עצמו כמנהג בעלי בתים חשובים, לא חשב ולא פילל שיפול בפח דוקא אצל איש נכבד כזה, שגברו לו כשמש בצצרים שהפקיד את כספו אצלו... לבו נפל בקרבו, והחל להתחנן אצלו בדמעות שיחזיר לו את צרור כספו שהכיל 5000 רובל, הסכום שהפקיד אצלו בטרם התקדש ליל השבת... הסכום שעמל עליו כל-כך קשה, שזהו בעצם כל הונו

חדוּתָא דְאִוְרִייתָא

נערך ע"י הר"צ ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרכז קהילתנו הק'

בנושא:

כשרות השופר

דנו הפוסקים האם מותר לשנות צורת השופר, או שיכול לגרום חשש פסול על השופר. ונוגע למעשה לפי המציאות כהיום שמרחיבין קצת צד הקצר של השופר, כדי שיהא נוח וקל לתקוע כדת וכדין.

ראשו הקצר כנגד פי האדם:

יסוד השאלה מתחיל על פי המבואר בדברי חז"ל במס' ר"ה (כו:): שאם הרחיב צד הקצר של השופר, או שקצר צד הרחב של השופר, פסול לתקיעה.

ולמוד זאת מהפסוק 'והעברת שופר תרועה' (פ' בהר כה ט), דרך העברתו בעיניו.

ומבאר הריטב"א, וז"ל, דרך העברתו, פי' מראש הבהמה, שראשו הקצר כנגד פי האדם, עכ"ל.

וכוונתו שתחילה כשנטלו השופר מראש הבהמה היו תוקעין מראשו הקצר, ואין להפך ולתקן השופר לתקוע מצד השני.

ולכן אם קיצר צד הרחב, והרחיב צד הקצר כדי לתקוע מצד השני של השופר, הרי זה פסול לתקיעה.

אין חשש פסול רק כשתוקע מצד השני:

והמשנ"ב סי' תקפ"ו [בג"י שופר] (סקס"א) העתיק להלכה דברי הריטב"א.

ולדיעה זו אין חשש פסול רק כשגורם על ידי השינוי לתקוע מצד השני של השופר.

דעת השו"ע הרב והמטה אפרים שאין לשנות צורתו:

אבל בשו"ע הרב (שם סעיף יב) כתב וז"ל, הרחיב את צד הקצר שלו, וקיצר את הרחב, ותקע בין בצד הקצר, 'בין בצד הרחב שהיה קצר מתחלה', לא יצא, שנאמר והעברת שופר וגו' בדרך העברתו שהאיל מעבירו בראשו מחיים. עכ"ל. וכלשון הזה כתב גם המטה אפרים (שם סעיף כ) ^א.

ומבואר בלשונו שיש לפסול אף כשתוקעין מצד הקצר כמו שהיה תחילה, ועל כרחק שלדעתם הפירוש 'דרך העברתו' שלא נשתנה צורת השופר ממה שהיה על ראש הבהמה ^ב.

ולדבריהם אם הרחיבו צד הקצר של השופר ונשתנה צורת השופר, אין לתקוע בו אף כשתוקעין מצד הקצר של השופר ^ג.

נפסל בשינוי אחד בלבד:

ואין לומר שלא החמירו חז"ל רק כשיש שינוי בין בצד הרחב ובין בצד הקצר של השופר, אבל כשיש שינוי רק בצד הקצר בלבד אין להחמיר, שלא מסתבר לחלק בזה.

ועוד שמצינו מפורש למהר"ם חביב בספרו יום תרועה (ר"ה כו:): שאף אם הרחיב צד הקצר בלבד, נפסל השופר ^ד. והעתיקו הפמ"ג (שם מ"ז סקט"ז).

וכן מדויק בלשון רבינו חננאל שם, וז"ל, הרחיב את הקצר והוא ראש הקרן, 'או קצר הרחב', והוא מקום הדבוק לראש של בהמה, ותקע בו, לא יצא. עכ"ל. הדגיש לכתוב 'או קצר הרחב', ומפורש שנפסל בהרחיב הקצר בלבד.

א. וכן מצינו לשון זה בפרי חדש (סקי"ב).

ב. וכן משמע בלשון רש"י שם בגמ'.
ג. וכן משמע בסידור רבי סעריה גאון (הל' ר"ה) שכתב וז"ל, והשופר שאנו תוקעים בו לא יהיה אלא קרן של איל, ואסור לשנות את צורתו עכ"ל. מסתימת לשון משמע שאין לעשות שום שינוי.

ד. וז"ל שם, יש לחקור אם הרחיב את הקצר לחור, או קיצר את הרחב לחור, אם מפסיל לא, ואם הטעם שאמרו משום דדרך העברתו בעיניו מפסיל, משום דהאיל מעבירו הקרן מצד אחד קצר ומצד אחד רחב, וזה ששינה צד אחד מהם לבד לא הוה דרך העברתו עכ"ל.

ורכשו, ומבלעדיו לא ירים את ידיו ואת רגליו...

בעל האכסניא המשיך לשחק את המשחק, וכמאמר העולם "ער שפילט דאס גוט", והשיב בקור רוח: "מה לי ולפקדון, עליו אתה שו, כנראה השארת את הצרור באיזה מקום, ומרוב טלטולי הדרכים שכחת באיזה מקום השארת את זה, אבל איני זוכר שהשארת בידי סכום כסף..."

אחרי דין ודברים זמן רב. כיון שראה האורח שלא תצא לו שום הרווחה בענין הזה, אחרי שבעל האכסניא החליט עתה להפוך את עורו, או ליתר דיוק לגלות את עורו ופרצופו האמיתי... ולהתאכזר לו על כל דבר הפקדון, החליט לצאת לרחוב לטכס עצה ולהתייעץ באנשי העיר כדת מה לעשות באיש הזה, וסיר להם דברים כהווייתן כיצד נפל כאן בפני שוקת שבורה...

כנראה שאנשי העיר, מחמת איזו סיבה שהיא, לא העמידו את פני בעל-הבית כשקרון וגולן, אם מחמת שקיבלו ממנו פעם איזו טובת הנאה, או שהיה מוסתר במעשיו גם מהם... בכל אופן, הם לא הציעוהו כאיש רע מעללים, אלא השתתפו בצערו וייעצוהו ללכת אל המרא דאתרא ה"ה הגאון הצדיק רבי שמעון דוב אנאליק זצ"ל, הידוע בגאונותו הגדולה וגם בחכמתו המופלגת, אולי יוכל לחלצו ממצור, ולגלות את נסיון העושים.

|||

הגאון הצדיק רבי שמעון דוב אנאליק זצ"ל - הרב משעלדיץ, מגדולי וחשובי רבני פולין וליטא, שעוד בטרם מלאו לו ל"ו שנה כבר הופיעו ספריו 'אורח משפט' על שו"ע חושן משפט, וכן חיבר עוד ספרים רבים, ביניהם ספרו 'אמרי רש"ד' על תנ"ך, ועוד כתבי ידות רבים, שחלקם הגדול נאבד בשנות הזעם בימי מלחמות העולם, וחבל על דאבדן.

כידוע גידל אצלו את ש"ב ה"ה הרה"צ רבי יוסף קדיש קרישבסקי זצ"ל, לימים אביהם של אלפי יקירי ירושלים, ראש בית אב למשפחת 'קרישבסקי' המפוארה בירושלים, שגידלו בימי נעוריו בליטא אחרי שנתיים מאביו רבי משה זצ"ל, והיה לו לאב לרב ומנחם, ובבחרותו שלחו ללמוד בראדן אצל מרן החפץ חיים ז"ע. רבי יוסף קדיש אף קרא את בנו 'שמעון דוב' על שמו ולזכרו של הרב משעלדיץ, שהחשיב אותו כאב על שגדל אצלו כבנו, (ראה באריכות בספר הנפלא 'יוסף קדישא').

בצעדים זריזים פנה אל ביתו של הרב דמטא, וכשדמעות רותחות שוטפות את עיניו סיפר לו על העסק הביש בו נפל, כשהפקיד את מיטב כספו לשמירה בידי בעל האכסניא, וסמך על חזותו שהוא איש ישר ונאמן, ועתה אהה, נפל בפח, כשהלה מכחיש את הדבר בכל מכל כל.

הרב השתתף בצרתו, וחיוק אותו בדברי אמונה ובטחון, שהקב"ה בודאי ישלים חסרונו, ויחד עם זה החל לחשוב מחשבות כיצד לגלות מיהו הגנב ומיהו הגנב, כשהוא נושא תפלה חרישית להש"ת שיוכל לגלות את האמת שביניהם, אמנם המוציא מחבירו עליו הראיה, אבל לא היו

המנהג להקל כהיום:

והנהגה למעשה כהיום נהוג להקל להרחיב קצת צד הקצר של השופר כדי שיהא נוח וקל לתקוע.^ח ובאמת בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נד) הציע דברי השו"ע הרב, ודברי מהר"ם חביב בספרו 'יום תרועה', וחושש על דבריהם להלכה.

אבל יש לומר שאף לדעתם אין לחוש אלא בשינוי הניכר, כגון שהרחיבו הרבה צד הקצר, אבל הרחבה מועטת שאין ניכר, ונעשה רק להקל על התקיעה, אין לחוש כלל.^י

שינוי שאין ניכר אין לחוש:

ומצאתי חילוק זה בתשובת מנחת יצחק שם שהביא דברי הפמ"ג (שם מש"ז סק"א) שהכשיר שופר כפוף שעשאו שופר פשוט.^י

וכתב המנחת יצחק הטעם שאין לחוש על שינוי צורה, כיון שאין ניכר שנעשה בו שינוי. שיש גם שופרות כפופים ושופרות פשוטים.

ואם כן, כל שכן לענין מה שמתקנים קצת צד הקצר של השופר ואין ניכר כלל שנעשה בו שינוי צורה, שאין שום חשש לפסלו.

להרתיח שופר בקדירה כשירה:

והנהגה הדרך ליישר השופר, הוא על ידי מים רותחים. ויש להסתפק האם מותר להניחו במים רותחים שנמצא בקדירה כשירה כדי ליישרו, שהרי בדרך כלל השופרות נוטלים מבהמה שלא נשחטה כראוי ודינה כנבילה.

אך כתב הרמ"א ביו"ד סי' פז (סעיף י) לענין עור הקיבה של נבילה, שאם נתייבש כעץ אין יכול לאסור, ואם כן, גם השופר אין יכול לאסור הקדירה.

אבל כתב שם הש"ך (סקל"ג) שאף שעור הקיבה שנתייבש כעץ אין יכול לאסור, עכ"ז אין לעשות כן לכתחלה.

ואף לענין דיבעד יש להסתפק קצת על פי תשובת החת"ס (יו"ד סי' פא) לענין עור הקיבה שנתייבש כעץ וחוזר ונתרכך שחוזר ואוסר ע"ש, ואם כן גם בזה אם השופר נתרך בתוך הרתחין אפשר שיכול לאסור הקדירה.^י

ה. בהליכות אבן ישראל (י"ח פי' סעיף ג) שהראב"ד הגרייזי פירש זצ"ל היה מורה להקל בענין זה.

ו. וכן הוראת הבר"ץ בענין זה.

ז. ובאמת שכן מפורש בחידושי הרמב"ן (י"ח כ"ז) ע"ש.

ח. וכן מצאתי בשו"ת חיי הלוי (ח"ב סי' נ) שנשאל על שופר שנתנו ברותחין של קדירה, ופסק שיש להגעיל הקדירה.

ב י ת א ר מ ר ח מ ה

מגוהשית

הבית הבעל שם טוב
הקדוש זי"ע נבג"מ:

די גרעסמע בלי זיין
אויפן יצר הרע
איז א צמוד גמרא!

שתוך כתב יד קדשו של כ"ק רבינו עזר' שליט"א

מלל אנ"ש מתאחדים
ביום שב"ק זו
בהתחלת
פרק רביעי
'דיני ממונות'
במסכת סנהדרין
בסדר הש"ס 'עמוד היום'
דתקנת רבינו שלום א

נעֶעֶרְךָ ע"י הרה"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

ואפשר שגם מטעם זה נהגו להקפיד על נקב, שמא יאחוז באצבעו במקום הנקב.

שאלה: שופר שיש לו סדק קטן לארכו בצד הרחב של השופר, האם כשר לתקוע בו.

אבל יש אומרים שנפסל אף על ידי סדק קטן. מפני שיש לחוש שעל ידי דוחק נפחת האויר, יסדק אחר כך בכלולו.⁷ וחוששין לדיעה זו ואין לתקוע בו.⁸

ואם נמצא הסדק לאחר התקיעות, יש לחזור ולתקוע שנית בלי ברכה, שלענין ברכה יש לחוש שלא נפסל השופר.¹

שאלה: באיזה ביהמ"ד יש איזה פתח באמצע הבנין, ונכנסין בו משני הצדדין בשוה, שתלוי מאיזה צד נכנסו לבנין, וגם אין דלת על הפתח, איזה צד נקרא ימין כניסה לקבוע שם המזוזה.

תשובה: כשיש דלת על הפתחים אפשר לקבוע צד הכניסה על ידי היכר ציר, והיינו לקבוע המזוזה לימין כניסה למקום ששם נכנס הדלת כשפותחין אותו.

אבל כשאין דלת ושני הצדדים משמשים לכניסה בשוה, אפשר לקבוע באיזה צד שרוצין, שהרי שניהם נקראים ימין הכניסה.¹¹

וּאִם יֵשׁ שְׁנֵי פִתְחִים בְּאִמְצַע הַבֵּינִין, יֵשׁ לִיזְהָר לַעֲשׂוֹת בְּשֵׁנִיהֶם בְּצַד אֶחָד. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תַרְתִּי דִּסְתֵּרִי.

ד. כמבואר בסי' תקפו (סעיף ח).

ה. ובשרית שבת הלוי (ח"י ס"ח קלג) תמך על דין זה שהרי על פי המציאות אין חוק האירי גורם שיוסד כולו, ותחלה נטה קצת להקל בענין זה. אבל אחר כתב ליישב הענין, שכיון שעל פי הדין אפשר לגרור השופר עד שיאחז אחר דק, ובשופר דק יכול האירי להוסיף הסדק, ולכן משום גדר החמירה בשבת כל מיני שופרות.

ו. כן פסק במשנ"ב (סקמ"ג).

ז. כ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קנב).

תענית חצי יום מחצות היום עד הלילה:

שאלה: הרוצה להתענות תענית חצי היום האם אפשר גם להתענות חציו השני של היום דהיינו מחצות היום עד הלילה.

תשובה: במס' תענית (יב.) שיכולין להתענות מחצי היום ואילך ודוקא שלא טעם כלום באותו יום כגון שהיה טרוד ולא אכל עד חצות וממשיך להתענות עד סוף היום.

וכן נפסק להלכה בסי' תקס"ב (סעיף י) שכתב שם המחבר וז"ל, היה טרוד ולא אכל עד חצות, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום, הרי זה מתענה אותם שעות ומתפלל בהם ענו עכ"ל.

והרמב"ם (הל' תענית פ"א ה"ג) הוסיף וז"ל, וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום הרי זה תענית שעות. עכ"ל.

ותמזהו כולם על הרמב"ם שהלא מפורש בגמ' שאין יכולין לעשות תענית שעות רק שלא טעם באותו יום. אבל בערוך השלחן (סעיף כח) כתב ליישב דעת הרמב"ם שלא אמרו בגמ' שלא שייך לעשות תענית מחצי היום כשכבר טעם בבוקר רק לענין תפלת תענית, אבל כשלא יתפלל תפלת תענית אפשר לעשות תענית מחצי היום ואילך, ולכן דייק הרמב"ם 'הרי זה תענית שעות' אבל אין מתפלל עננו ^(כ).

שאלה: שופר שיש לו נקב קטן האם נפסל לתקיעה.
תשובה: א. כתב הרמ"א בס' תקפ"ו (סעיף ו) שאין לתקוע לכתחילה בשופר מנוקב.

ובמשנ"ב (סק"ב) דווקא שנשתנה הקול מחמת הנקב.^ב

אבל בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קלג) כתב, שאף שמצד הדין אין פוסל את השופר, אעפ"כ נהגו לכתחילה להחמיר על זה. ובודקין השופר על ידי מילוי מים אם אין בו נקב קטן.

והטעם על פי דברי חז"ל בפסיקתא (פי' לט), 'וה' אלקים בשופר יתקע' (זכריה ט יד) מה שופרו של הקב"ה שלם, אף שופר של ראש השנה יהא שלם. והעתיקו בביאור הגר"א שם.

ולכן נהגו להקפיד שהיא שלם בלי שום נקב כלל.
ואף כשאין הנקב משנה קול השופר. ע"ש.

ב. ואפשר גם לומר שנהגו כן משום גדר, שקשה להבחין האם נשתנה קול השופר על ידי הנקב.

ג. גם יש לזוהר שלא להחזיק אצבעו במקום הנקב בשעת התקיעה, שהרי אם סתם הנקב שלא במין השופר, נפסל התקיעה. ואם כן, הוא הדין כשסתמו על ידי אצבעו.²

א. ומצינו בירושלמי נדרים (פ"ח ה"א) שיכולין להתחיל תענית באמצע היום, וממשיך עד הלילה, והמפרשים אמרו שהבבלי חולק על הירושלמי, אבל

ויל תהדרוש שם, שיטת הירושלמי דאפילו אבל באותו יום ואח"כ עלה
 ב' דעתו להחזיקה שאר ארזים חמץ, תנינש שנייה, וכן הרמב"ם ב"א
 ע"ש, ולפי דקדוק עליו, הר"ש חתם שם שלטו אנו, וז' הרמב"ם
 ח' ופליגי הדיוק עם הרמב"ם, דהשם שם שמצורץ שלא יאכל כל היום זהו
 לענין תענית ענינו. אבל אם לא שם מודה המחבר שנת עשרת יום שבו,
 ואסור לאכול בשעתו אלא ששנו מחלל ענינו ע"ל.

ב. והק' החיים (סק"ג) כתב לפרש כוונת הרמ"א אף כשאין תהבך משנה
 קולו ע"ש, אבל באמת חמץ הרמ"א נמצא בכל יום (פ"ד ס"ו), ודבריו חזקו
 ב' פשוט שיהיה אדוק קצת כדבריהם הרמב"ם והרמב"ם.

ג. וכבר הזהיר על זה בקצה המטה על המטה אפרים (סי' תקפו סק"ב).

שם עדים ולא שטר, הכל היה בחפזן בערב שבת, כפי שמטמינין את החמין, וסתם קדרות רותחות הן בבין השמשות...
בעל האכסניא נקרא ללשכת הבית-דין.

III

בבית ההוראה, כבר ריש הגאב"ד לכדו, הדור כלבושו וכולו אומר
אימה ויראת הכבוד. רביק בשעמוט שוב אל יצטרש על האורה,
השחור על דבריו הראשונים בל שום שנינו כל, ואחריו נתקשש בעל
האכסניא להשיב על טענותיו, שהשיב ברוגז קצת שאין הוא יודע
מה רוצה ממנו האורה הלזה שנדבק אליו, "קבא דקריא אידבק ביה"
(מסכתין טז), ובמקום ההלכות לו מקרב לבו על האש"ל המלא שקיבל
במהלך יום השבת, בל תשלום כלום, אולם ומשתל כדי המלך,
וממשה מצעת מעוררת בוני ובויה להניח את הגופר המיוענ מעמל
הדרך, עוד בא עליו בעלייתו וסובענות משנות?

שני בעלי היין נתבקשו לשבת בחדר הסמוך, חדר ההמתנה, עד שיעיין חבר בדיונים כמה דת מה לעשות כבהאי בונגו. האין לצאת מהסכך האמיתי ונקלעו. בתוך כך, שלח חבר שלי, באופן חצאי, ללכת בבית האמאטיס ולבדוק שם היטב בחוריו ובסדקין אולי ימצא שם שרור ההכסף. השליח עשה כפי שנצטווה, כנראה כבר הורגל במעשים כאלו, וידוע כיצד לבצע פעולות כאלו, בצנעה ובחשאי, כשצריך לגלות מילים הגבגב האמיתי... קול חזר לכעומת שבא, ואמר לחבר שלי בצלצול מילים חדה האמטיס.

לאחר כרבע שעה, שישבו שני בעלי הדין, יצא הרב אליהם, כולו סוער ורוגז, ופנה אליהם באמרו שזה דין מסוכן מאד, הוא אינו מוצא עדיין דרך כיצד לצאת מהסכך הזה, יהיו הם עוד מעט בחדר הזה ויחכו בסבלנות, ובינתיים יעיין הרב בספרים כדת מה לעשות להוציא פסק נכון לאורה של תורה, ולהגיע לחקר הענין על צד היותו.

הרב חזר לחדרו. - אחרי כרבע שעה שוב יצא הרב מחדרו, פניו להבים, ופנה להם שוב בכתחלה בהתנצלות שהדבר צריך עיון רב, וצריך ישוב הרבה, י'חכו קצת ועוד מעט ישוב אליהם עם פסק-הדין. אחרי כמה פעמים שנשנה כדבר הזה, יצא הרב מחדרו, ואמר להם:

ה"נני רואה שענין זה קשה ומסובך עד למאד, כבר זמן רב שלא הגיע פסק-דין כזה לידי, ואולי היה מוטב שאתייעץ בענין הזה עם חברי הדיינים, אבל עד שיעניו, בואו ונראה יחד כיצד אוכל להיחלץ מהסבך הזה, בואו אתם לשתף פעולה עמי..."

בתוך כך שבישק מהם הרב לשתף פעולה, אמר: "בואו ונסה להחליף התפקידים, כך אוכל לראות כעומן מן הצד כיצד לרדן במעשה כזה, ואוכל להתבונן בזה היטב היאך לפסוק ולמצוא מוצא מהסכך הלוח". "דיהינו", המשיך הרב לבעל האכסניא, "אתה תשמש לכמה רגעים במקומי, בתפקיד 'הרב', ואני אכנס ואלך במקומך לייצג את 'בעל האכסניא', כך אוכל להיחלץ ולראות את הסיפור מוויות אחרת, בלי מחשבות רבים".

תוך כדי הדברים, כדי לשבר את האוזן ולהמחיש הדברים ביותר, ניגש אליו הרב, חלץ את כובע הרבני הנכבד אשר לראשו, הוריד את מגבעתו של בעל האכסניא, וישת לראשו עטר פז. חבש בעל-הבית כובע ישועה בראשו, וברגע אחד נתעטר לראשו ב'תרת' הרבנות...

וזהנה... שוד ושבר... שפיכות 'דמים'... תוך כדי שהרים הרב את מנגבעתו הרחבה של בעל האכסניא, מיד החלו ליפול עשרות שטרי כסף, שנתפזרו על פני החדר, וגם מטבעות שצלצלו בעוצמה על פני החדר. - פניו של בעל האכסניא האדימו מרוב בושה, אזיל סומקא וזאתא חיוורא...!!!

שְׁמִי וְגַבַּי בית הרב שנכחו בחדר, מיהרו לאסוף את הכספים הרבים שנתפזרו בחלל החדר, בדקו ומצאו שהם מגיעים פרוטה לפרוטה לסכום של 'חמשת אלפים רובל כסף'! רובל אחד לא נעדר! הרב מיהר בחכמתו לסלק מיד הכספים לידי האורה, ולסגור בחשאי את הדיו-תורה, סוף סוף יש 'ישראל הוא ואסור ביישן שלא לצורך' (עו"ר) – ח"י קלל את הקהל שחזר בפרשתנו פרשת כי תצא.

וְהָיָה כִּשְׁפֵי הַחֹרֶם כשפו שהושגו בשמאל רב.

111

מחמתו של הרב הדהדה בכל רחבי העיר שעדיליך הרבתי, ונוכחו לראות בחכמתו של הרב כי גורא הוא, והחלו ללחש ביניהם כי 'רוח הקודש' מרחפת בביתו של הרב, וכי מהיכן ידע שהסכף נמצא בכבועו של בעה"ב, אם לא ברוח הקודש. אכן זו היא שעמדה לו, לפעול בחכמה להגיע למקום הנכון!

כשהגיעו הדברים לאוזניו של הרב, ביטל את הדברים מכל וכל. נענה ואמר: לא נביא אני ולא בן נביא, אין כאן לא רוח הקודש ולא נביאות, אלא נמרא מפורשת יש לי, הנמרא אומרת בפרק אלו מצאות, "אמר רבי יצחק, אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה", אמר נהורא מאד בכספו, ומשמש בכל שעה בארנקו או בחבילת הכספים שבכיסו לבדוק אם הם עדיין נמצאים שם, ועל פי זה נהגתי, נכנסתי בכל רבע שעה בערמה של ידן מסובך, כדי לבדוק במשפיות של בעלי הדין, ושמתי כל כך שבעל האכסניא משמש בכל העת בכובעו, ואמרתיו שבוודאי מונח הכסף בכובעו, ועל כן השתחבלה להרית את כובעו, ומיד נתחלה לרובקו, וכו'.

מאותו מעשה והלאה נתרומם יותר כבודו של האב"ד דמתא בכל העיר שעדליץ, ובני העיר כיבדוהו ביותר, ונתקדש שם שמים על ידו.

האם מותר לטלטל בשבת, בשר ודג חי - הנמצאים בפריזע"ר?

שאלה:

אם המקפאי (פריזע"ר) הפסיק לפעול, ומונח בתוכו בשר ודגים חיים קפואים, ויש חשש שיתקלקלו, האם מותר להעבירם למקפאי אחר?

• ההלכה •

- א. כתב בשו"ע שמותר לטלטל בשר חי, משום שיש אנשים שכוססים בשר חי. ונחלקו הפוסקים בזה, יש אומרים שרק בשר עוף ראוי לאכול חי, אבל בשר בהמה אסור, ויש שלא חילקו בכך, ונהגו להקל במקום הדחק. [ומה שהבשר הוא קפוא - אין בזה חשש, כיון שיש אפשרות להפשירו ויהיה ראוי].
- ב. יש אומרים שבזמננו שאין דרך בני אדם כלל לאכול בשר חי - הוי מוקצה, ויש אומרים שגם בזמננו מותר בטלטול. ובמקום הדחק יש להקל לטלטל בשר חי אפילו בשר בהמה, אם הוא במקום שמצויים מגדלי כלבים (במקום סמוך באותה עיר, אפילו אצל גויים או יהודים שאינם שומרי תורה).
- ג. אמנם חתיכות דג חי - חמור יותר, דהרי מבואר בשו"ע שדג חי אינו ראוי לכוססו כלל, מ"מ במקום הדחק של חשש 'הפסד גדול' יש להתיר גם טלטול חתיכות דג חי - במקום שכלבים מצויים, כיון שהם ראויים לכלבים.

• בירור הלכה •

בשר חי מותר לטלטל:

כתב בשו"ע (סימן ש"ח סעיף ל"א): "בשר חי אפילו תפל שאינו מלוח כלל, מותר לטלטל, משום דחוי לאומצא, וכן אם הוא תפוח (פירוש מסרה) מותר לטלטל משום דראוי לכלבים" עכ"ל, ופרש"י בסוגיא (שבת דף קמ"ב ע"ב, ד"ה לאומצא) ח"ל: "לאוכלו חי בשבת, שיש בני אדם שדעתן יפה ואוכלים בשר חי, וקרי ליה אומצא".

בשר בהמה:

והנה דעת המ"א (סימן ש"ח ס"ק נ"ז) דדוקא במין הרך כגון יונה ובר אווזא מותר, אבל בשר בהמה אינו חוי לכוס, וא"כ אסור לטלטל, וכ"כ בשו"ע הרב (סעיף ס"ח) ח"ל: "אבל בשר קשה שאינו ראוי לכוס אותו אסור לטלטל".

אמנם דעת הא"ר (ס"ק ס"ט) בתירוצו השני, וגם דעת הגר"א לחלוק על המ"א, ודעתם שאפילו בשר בהמה חזי לאומצא, ומסקנת המ"ב (ס"ק ק"ה) להתיר בטלטול במקום הדחק, וכ"כ בבב"ל (ד"ה דחוי לאומצא).

ראוי לכלבים:

וגם דעת הט"ז (ס"ק כ') להתיר בשר בהמה חי בטלטול משום דכל בשר חזי לאומצא, והוסיף סברא מחודשת, דאפילו אינו חזי לאומצא לאדם, מ"מ מותר לטלטל מטעם דחוי דראוי לכלבים.

אמנם שאר הפוסקים חולקים על זה, וסוברים שאין מועיל מה שהבשר ראוי לכלבים, דכיון דהמאכל עומד לאכילת אדם (שבישלו אחר השבת), ואינו דעתו ליתנו למאכל כלבים, א"כ לא מהני בזה שהמאכל ראוי לכלבים, (בבב"ל שם, מוכיח שכן הוא דעת הרבה ראשונים).

מידי דחוי לאינש:

והט"ז עצמו הביא שהוא דבר השנוי במחלוקת, אלא שדעתו כתיורו שני בתוס' (שבת דף קכ"ח ע"א ד"ה דג תפל) הסוברים שהסברא "מידי דחוי לאינש לא מוקצה לכלבים" הוא רק לר' יהודה, אבל לר' שמעון דנקטין כוותיה מותר לטלטל.

ומסקנת הבה"ל להחמיר כדעת שאר הפוסקים בזה, וכ"כ במ"ב (ס"ק קכ"ז), דשומן צונן הוי מוקצה אע"פ שראוי לכלבים, מ"מ הרי הוא עומד לאכילת אדם (אחר שבת) ואינו מיועד לכלבים, וכן הוא דעת השו"ע הרב (שם).

כהיום אין אוכלים בשר חי:

וכיון שדעת הפוסקים שאין לסמוך לטלטל בשר חי משום שראוי לכלבים, וכל ההיתר הוא רק מטעם דראוי לאומצא, לכן נחלקו האחרונים כהיום שאין מצוי כלל שיאכל אדם בשר חי, אם שייך לסמוך על ההיתר של "חזי לאומצא" כדי לטלטל בשר חי (אפילו בבשר עוף).

בספר ערוך השלחן (סעיף נ"ח) אוסר, ח"ל: "מיהו לדינא לדידן כל בשר חי מוקצה הוא דאין אנו אוכלין בשר חי כלל אפילו בר אווזא", וכ"כ בספר מסגרת השלחן (על קיצור שו"ע סימן פ"ח אות ה').

ויש סוברים שאפילו שאין מצוי שאוכלים בשר חי, מ"מ כיון שבצעם הרי הוא ראוי לאכול חי, מותר בטלטול, כ"כ בחוט שני (פרק ס"ג אות א') לדעת הט"ז ע"ש, וע"ע בספר שלמי יהודה (פרק ז' סעיף ח') בהערה ס"ק ט'), שהאריך בסברות לכאן לכאן והביא דעות האחרונים בזה.

דג חי אינו ראוי לכלבים:

אמנם לשיטת הט"ז (ח"ל) הסובר דדבר שראוי לכלבים, אפילו שעומד לאכילת אדם, היה מותר לטלטל, אבל הט"ז כותב (שם) דע"כ דדג חי אינו ראוי לכלבים, ונמצא לכאורה דממ"נ אין היתר לטלטל דג חי, שהרי לשיטת הט"ז אינו ראוי אפילו לכלבים, ולשאר הפוסקים אפילו אם ראוי לכלבים אסור לטלטל, כיון שאינו עומד לכלבים.

דג מת בבריכה:

אמנם בשו"ת שבט הלוי (חלק א' סימן ס"ב אות א') דן לגבי שאלה של סוחר דגים, שמחזיקים דגים חיים בבריכות, ששכיח שמתים בשבת קצת דגים, ואם לא מסלקים אותם יש הפסד מרובה לכל הבריכה, וכתב להתיר במקום הפסד מרובה (באופן שאין איסור בורר).

ואח"כ (שו"ת שבט הלוי חלק ג' סימן כ"ט אות ד') נשאל על זה מתלמידי הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א, ועוד "כמה תלמידי חכמים הקשו עלי דהאי פסקא היא נגד סתימת השו"ע דדג חי אסור מכל מקום, ואמנם במקומי אני עומד דבהפסד מרובה מותר".

לשיטת ר"ש מותר לטלטל דג חי:

וכתב לבאר דבריו על פי מ"ש בתוס' (שבת דף קכ"ח ע"א שם) בתירוצו ה' (הריד לעיל) דסוגיית הגמרא האוסרת לטלטל דג תפל הוא לשיטת רבי יהודה, אבל אנו נקטינן כרבי שמעון במקומו, ולשיטת ר"ש מותר לטלטל דג תפל מטעם דחוי לכלבים.

במקום הפסד מרובה:

וממשיך: "ונהי דלא קיי"ל כן בשו"ע, מ"מ במקום הפסד מרובה איכא להקל, ע"פ דברי בית מאיר (סימן של"ד) שהבאתי בשבט הלוי (שם אות ב') דבמקום הפסד מרובה לא חששו חז"ל לאיסור מוקצה, ונהי דבשאר מוקצה ודאי קשה לסמוך על זה, ובר, מ"מ כאן דאינו מוקצה ודאי, דהא איכא שיטת רש"י ותוס' דגם לדידן מותר כדאים לסמוך עליהם בהפסד מרובה בצירוף דברי בית מאיר".

והוסיף: "ובפרט למש"כ הש"ך (י"ד ס"ס רמ"ב) בהנהגת איסור והיתר דבשבת הדחק והפסד מרובה אפשר לסמוך בדברנן אפילו איחיד נגד רבים", עכ"ד, והוא חידוש.

דגים ראויים לכלבים:

ויש שהוסיפו עוד סברא להיתר, שלפי המציאות אנו רואים שדג חי יותר ראויים לכלבים, וכ"כ בספר מגילת ספר (סימן ג' אות א'), [ועיין בא"ר (סעיף ל"ב) שהביא בשם מהר"א שטיין (בסוף ספר סמיג לאור סי' ד"ה דג) שהוא עניינו רואות דחתול אוכלת דגים חיים ע"ש (ותירץ דמי' לאו אדעתיה למשד' לחתול ע"ש)].

ועיין גם בשלמי יהודה (פרק ח' ס"ק ט') שהביא בשם גדולי הפוסקים כעין מה שהתיר השבט הלוי הנ"ל, לגבי מקרה שהפסיק לעבוד, ויש בו כמות גדולה של דגים, דכיון דחזי הפסד מרובה, מותר לטלטלם ולהעבירם למקור אחר, והוסיף בדבריו שביד הש"ד הים ודגי הבריכה, ראויים למאכל כלבים.

[מ"מ יש לדון כל מקרה לגופו, שגם אם המקפאי שהפסיק לפעול, יתכן שאם אין פותחין דלת המקפאי, הרי הקור נשמר, והדגים יכולים להישאר שם יום אחד, ולא יתקלקלו כלל].

מאכילים לכלבים דגים המיועדים לאדם:

ובספר ארחות שבת (שם) הוסיף עוד טעם להתיר (בין בבשר חי בין בדיגים חי) שנראה שבזמננו נשתנה הדבר והרבה ממגדלי כלבים, נותנים לפני הכלבים בשר חי או דגים חי, גם מאלו המוכן לצורך האדם, אם חסר לכלב המזון שרגילים לקנות עבורם. וא"כ גם לסברת המחמירים (הנ"ל) יהא מותר ונכל זה עפ"י הסברא דחוי נגד כלבים מצויים].

והגם שיש טוענים להיפך, דהאידינא יש קפיידא מיוחדת מה שנותנים לכלבים, והבעלים מקפידים מאוד ליתן רק מאכלים המיוחדים להם, מ"מ אין הקפיידא כל כך, ולפעמים הבעלים נותנים להם בשר ודגים חי המיועדים לבני אדם, לכן במקום חשש 'הפסד גדול' יש להתיר לטלטל חתיכות דג חי - במקום שכלבים מצויים, כיון שהם ראויים לכלבים.

עובדי בית מטבחים:

[ויש לצרף לזה, מה שמצוי לפעמים אצל שהעובדים שבבית המטבחים או במקולין של בשר, שתוך כדי עבודתם לוקחים לפיהם בשר חי, והם נהנים מאכילת בשר חי, בפרט היום ששוחטים עגלים צעירים, שאין הבשר קשה כ"כ].

ולענין הלכה בספר מאור השבת (חלק ב') מכתב כ"ה אות ב', מהגרש"א זצ"ל) מקיל במקום הצורך לטלטל בשר עוף חי, וכן בשש"כ (פרק י"א הערה ב') אף שמתחילה הביא לאיסור מ"מ מסיק דבשעת הדחק יש לסמוך על המקילין. וא"כ במקום חשש הפסד, יש על מי לסמוך.

בשר חי ראוי לכלבים:

אמנם כמה מגדולי האחרונים כתבו שיש לסמוך גם על דעת הט"ז שמתיר בטלטול משום שראוי לכלבים, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (חלק ג' סימן כ"ט אות ג'): "אין ספק דבזמן הזה אין גם אחד שאוכל אפילו בר אווזא ובר יונה חי באומצא, הנה נקרא בזה"ז שלא כדרך גמור, ודבר זה נשתנה לפי הזמן וא"כ גם לאומצא דרכין אינו עומד והו"ל מוקצה גם לדידן".

וממשיך: "אלא דכל זה להמג"א, משא"כ להט"ז וכו', אין חילוק בין זמנינו לזמנם", ומסיק: "יראה דעל כל פנים לכתחילה באופן שאפשר לא יטלטל גם בר אווזא חי בזמננו", אבל כשיש צורך יש לסמוך להתיר אפילו בשר בהמה ע"ש.

וכ"כ בחזון איש (סימן מ"ד אות ט"ז) שסוגיא דשמעתין (שבת דף קכ"ח ע"א) מוכח יותר כהראשונים הסוברים שגם דבר העומד לאכילת אדם, שייך להתיר בטלטול משום דחוי לכלבים.

בשר קפוא:

[אמנם מ"ש בשו"ת שבט הלוי (שם): "ודע דכל זה בשר שאינו קפוא אבל בשר קפוא כרוב בשר שמחזיקים במקרים פשוט מאוד דבין של אווז בין של בהמה אסור לטלטל כיון דבמצוה הוה אינו ראוי לא לאומצא גם דרך דחק ולא לכלבים", דבריו צע"ק, דהא בדרך כלל יש אופנים להפשירו, וא"כ מותר לטלטל אפילו כשהוא קפוא, דהוי "גמרו בידי אדם" דמותר לטלטלו אפילו כשעדיין אינו ראוי, וצ"ע].

מקום שכלבים מצויים:

אמנם אם באים לסמוך על הטעם שהוא ראוי לכלבים, והרי במחנות היראים אין מצוי שמגדלים כלבים בבתים, ודנו בזה אחרוני זמננו אם נחשב מקום שכלבים מצויים.

ואפילו אם דרים בין גויים או אצל בני אדם שאינם שומרי תורה, שהם מגדלים כלבים, יש אומרים שכיון שישארם הכשרים אין להם שום קשר עם מגדלי הכלבים, אין זה נחשב שהכלבים מצויים, עיין בארחות שבת (חלק ב') פרק י"ט סעיף ק"ח הערה ק"ז) שהביא כן בשם גדולי הפוסקים, וע"ש שיש שכתבו שנחשב מקום שכלבים מצויים, וכיון דבבב"ל יש עוד סברות להתיר, לכן אם יש קצת הפסד אפשר להתיר.

דגים חיים:

וכל זה לגבי בשר חי, אמנם טלטול חתיכות דג חי חמור יותר כמ"ש בשו"ע (סעיף ל"ב): "דג מלוח מותר לטלטל, ושאינו מלוח אסור ממני שאינו ראוי", עכ"ל, פירוש דדג חי אינו ראוי לאדם לאכול חי ע"י אומצא, ואינו כמו בשר שראוי לאכול חי.